

Cilvēku mazāk, parādu vairāk

Apķīlāts tiek jau mūsu mazbērnu darbs un pastāvēšana

Jānis Goldbergs,
Māris Ķirsons

JO mazāk cilvēku dzīvo Latvijā, jo lielāks kļūst vispārējais valdības parāds (Māstrihtas kritērijiem). Šādu ainu rāda Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) dati. Lai arī katrs no šiem rādītājiem dzīvo savu dzīvi, tomēr to pretēji vērstā dinamika vedina uzdot jautājumu – kurp dodamies un kāds būs iznākums?

Parāds – mazs vai liels?

2021. gada nogalē valsts parāds sasniedza lielumu 14,74 miljardi eiro, un tas ir 14,78 reizes augstāks nekā 2000. gada nogalē. Iedzīvotāju skaits šā gada sākumā, pēc CSP datiem, bija vairs tikai 1,878 miljoni, kas ir par aptuveni 20% mazāks, nekā tas bija tūkstošgades mijā.

Šodienas pasaulē valsts parāds nav nekas tāds, ar kuru varētu pārsteigt, jo vairums pasaules valstu dzīvo, dzīvo un turpina dzīvot ar budžeta deficītu, tādēļ aizņemas. Latvija nav izņēmums un uz parāda dzīvo visu laiku, proti, vienmēr iztērē vairāk, nekā pati spēj nopelnīt, un tas ir jāsedz ar aizņēmumiem.

Starptautiskā sabiedrība Latviju pat slavē par to, ka tās valsts parāda apmērs ir salīdzinoši neliels, rēķinot pret valsts iekšzemes kopproduktu (IKP), un vēl jo vairāk, kad salīdzina Latvijas parādu ar citu valstu parādiem pret IKP.

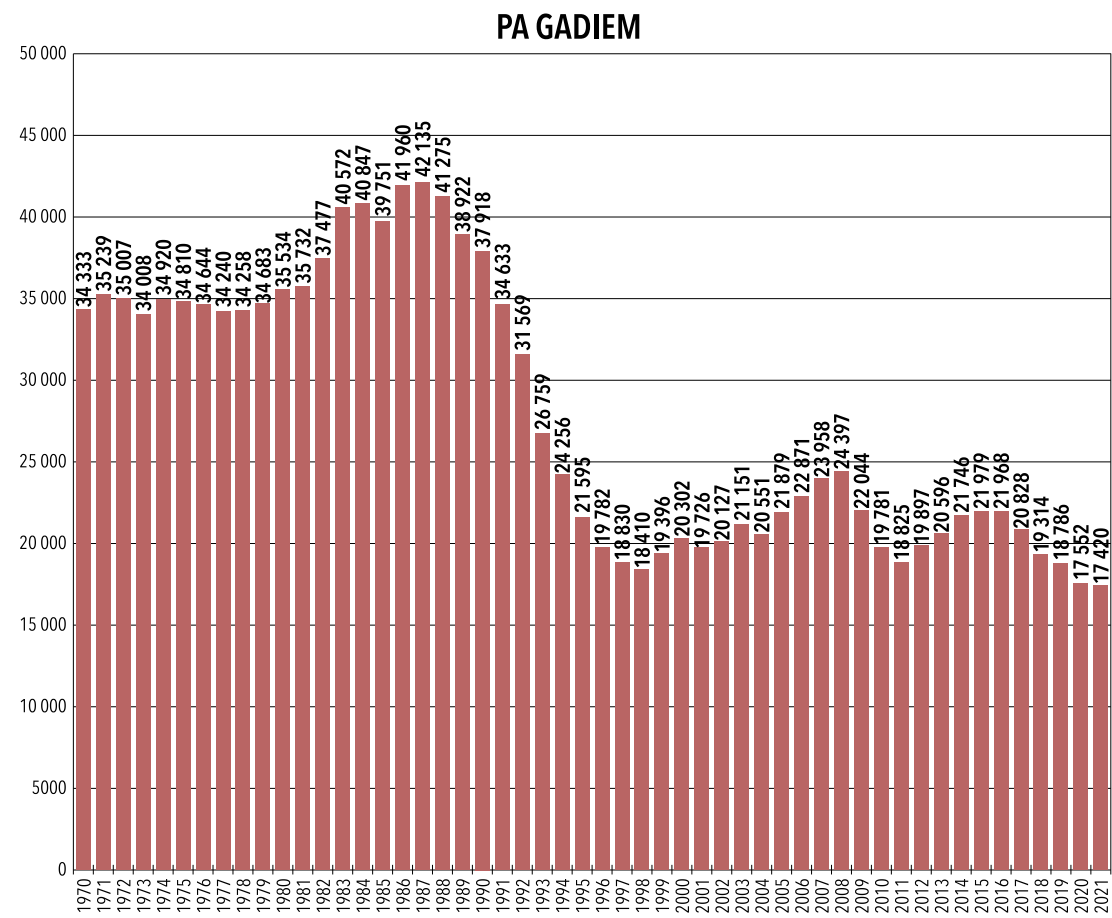
Parādi aug krīzēs!

Raugoties 20 gadu retrospekcijā, jāsecina, ka vispārējā valdības parāda visstraujākais pieaugums noticis krīzes laikā no 2008. līdz 2011. gadam, kad no nepilniem diviem miljardiem eiro lielā parāda tas pieauga līdz teju 9,3 miljardiem eiro – tāpat vairāk nekā četras reizes. Tikai 2008. gada laikā valsts parāds pieauga 2,3 reizes. Vienīgais gads, kad valsts parāds nedaudz saruka, bija 2015. gads.

Valsts parāds strauji pieauga kopš 2020. gada līdz ar Covid-19 pandēmiju, kopumā palielinoties par vairāk nekā 3,5 miljardiem eiro, bet 2021. gada laikā – par diviem miljardiem eiro. Ja pēdējo divu gadu tendence tādā pašā mērogā turpināsies arī 2022. gadā, tad šķiet, ka Latvija atkārtos 2008.–2011. gada scenāriju.

Aizņemties visi, bet izņemt var dažādi
Krīzes brīžu pārvarēšana uz aizņēmuma pamata ir valstu

JAUNDZIMUŠO SKAITS

Izdevniecības Diena iniciatīvas grupa turpina regulāru statistikas datu publikāciju ciklu, kas atspoguļo paradoksālo, acimredzamo, bet neticamo situāciju mūsu valstī, un vēlas saņemt atbildes, idejas un priekšlikumus.

E-pasts: info@dienamediji.lv. Pasta adrese: Andrejostas iela 23, Rīga, LV-1045, Latvija

Iniciatīvas grupa: Edgars Kots, Kristīne Krūzmane, Andris Svaža, Jānis Goldbergs, Māris Ķirsons, Guntars Gūte

klasiskais rīcības modelis, tikai jāatceras, ka pēdējās recesijas laikā tika palielināta gan pievienotās vērtības nodokļa pamatlīdzība līdz 22% un arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamatlīdzība bija 26% līmenī.

Šādi nodokļi neveicina uzņēmējdarbību, kas rada darba vietas un piepilda valsts maku ar nodokļiem, kurus vēlāk var pārdalīt, plānojot budžeta tērpus. Iznākumā beidzoties pagājušajai ekonomiskajai krīzei, aizņemtā nauda nevis tika atmaksāta no valsts maku, bet gan vajadzēja jaunus aizņēmumus, lai kaut vai refinansētu veco parādu. Proti, Latvijas valsts kopumā rīkojās līdzīgi kā daudzi tās iedzīvotāji, kuri bija nonākuši tā dēvēto ātro kredītu atkarībā – aizņemas, lai atdotu iepriekšējo parādu, jo bez jauna aizdevuma veco atdot nevar. Noslēgumā ir jautājums – vai tas ir labi vai slikti!?

Neatdotam parādam procenti jāmaksā!

Vienotas atbildes par valsts nemitīgu aizņemšanos eko-

nomistū vidē nav. Daži saka, ka šodien aizņemtais rīt kļūst nevērīgs un atdot jau nevajag tik daudz. Savukārt citi atceras, ka par neatdotu parādu procenti tomēr ir jāmaksā. Nevar iebilst, ka krīzē aizņemto naudu var tērēt, lai valstī sildītu ekonomiku, piemēram, būvējot sabiedrības nepieciešamo infrastruktūru.

Varētu darīt vēl labāk, varētu aizņemt naudu novirzīt jaunai darba vietai radīšanai, kas kompleksā ar ražotājiem nepieciešamās infrastruktūras izveidi un konkurētspējīgu nodokļu slogu (ne smagāko Baltijā kā šobrīd) un konkurētspējīgām resursu, piemēram, elektroenerģijas, cenām dotu pienesumu visai valstij, visos sektoros. Turpinot – var cerēt uz eksporta apjomu pieaugumu un patiesi treknim gadiem nākotnē. Šāds parāds būtu investīcija valsts nākotnē!

Iepriekšējās krīzes laikā valsts zaudēja ne tikai ekonomikas daļu, bet arī nodokļu ieņēmumu daļu un galvenokārt savus cilvēkus. Tā ir galvenā šī laika mācība. Vai

Latvijā no cilvēku zaudējuma ieguva?! Savulaik par aizbraucējiem varēja dzirdēt priecājamies, ka ārzemēs strādājošie sūta naudu uz Latviju. Jāteic, privātpersonu pārskaitījumi nebija tā nauda, kas veidoja investīcijas jaunu ražotņu izveidei vai esošo modernizācijai. Tā bija nauda patēriņam, rēķināms.

Šodien ir redzams, ka, nedomājot par jaunām darba vietām vai kaut vai esošo noturēšanu, valsts vienkārši zaudē iedzīvotājus. Katra strādājošā zaudējums ir jaunais robs budžetā, bet katrs eiro kā budžeta deficīts veido jaunu nepieciešamību aizņemties.

Parādu dzirnavas

Ja pieņemam, ka valsts algu saņēmēji nemainīgi paliek tepat Latvijā un tikpat daudz. Ja viņi algas vēlas saņemt to pašu, ko līdz šim, un vēl vairāk, tad jautājums ir, kā Latvijas valsts grāsā segt šos tērpus nākotnē, jo reālētātā politikā ir vērts uz to, ka nodokļu maksātāju, kas pilda budžetu, paliks vēl ma-

pojāmies ar savu vicelidera statusu. Kaimiņvalstīs Latviju ne tikai ir apsteigušas, bet turpina attīsties ātrāk. Tā nav panikas celšana, pesimisms vai negatīvā domāšana, bet skaitliska realitāte. Kādi signāli un notikumi vēl ir nepieciešami?

«Pastāvēs, kas pārvērtīsies,» sacīja Rainis, un cauri laikiem viņa teiktais der mūsdienu ekonomiskajai politikai Latvijā. Ja dzīvosim pa vecam, visa dzīve katrā tās detaļā kļūs par vienu vieglu izaicinājumu, kur katrs pilsonis atsevišķi cīnīsies ar aplamas sistēmas veidzīmām gluži kā slavenais idalgo Dons Kihots. Rezultātā mēs visi kopā tiksīm samalti parādu dzirnavās, jo apķīlāts tiek jau mūsu mazbērnu darbs un pastāvēšana.

Vārds padoms ir jau sen

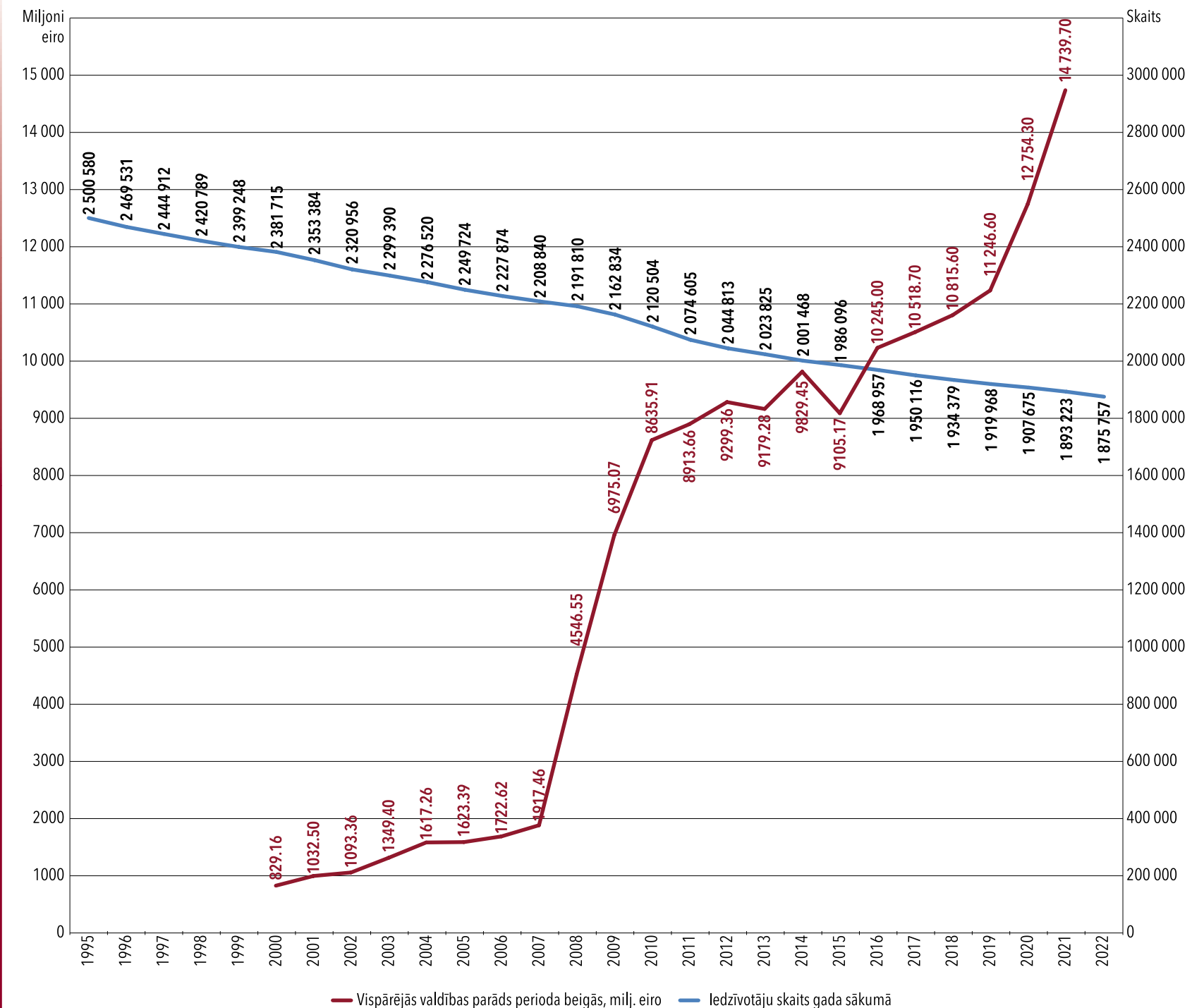
Risinājums ir – labvēlīga vide uzņēmējdarbībai, pieejami aizņēmumi biznesa infrastruktūras izveidei, kur tās nav, uzlabošanai, kur tāda ir. Risinājums ir – mazāk birokrātijas, lai Latvijā strādājošo kompāniju konkurētspēja būtiski neatpaliku kaut vai no tuvākajās kaimiņzemēs esošajiem uzņēmumiem. Te vēlos uzsvērt, ka šo padomu atkārtotam no pašu politiķu mutēm, kuri to no dažādām tribinēm ir teikuši tūkstošiem reižu! Ko līdzīgu un pat labāk un cēlāk rakstītu mēs varētu izlasīt Latvijas Nacionālajā attīstības plānā, tomēr gaidīto rezultātu vienkārši nav, tieši otrādi, kļūst aizvien sliktāk!

Līdzībai der sporta spēle, kurā jūtam līdzīgu savējiem un sakām, ka skaisti spēlēja, bet rezultāts uz tablo izsaka visu. No šīs līdzības arī padoms, kas vairs nav būtiski, cik skaisti spēlējām vai cik prozaisks būs Nacionālais attīstības plāns, ir svarīgs rezultāts!

Mums ir jāizgudro, kuru šajā pasaulē mēs vēl varam izkonkurēt, kuram pārdot mūsu preces, jāizgudro sistēma, kas pieļauj, ka mums preces vispār tiek ražotas. Proti, ja rezultāta nebūs, tālākā perspektīva, tad priekšā ir ceļš tikai uz nekurienu, uz valsti, kurā neražo gandrīz neko. Bet tas jau nozīmē, ka algu pielikums tiem pašiem skolotājiem, mediķiem vai pensijas pielikums pensionāriem būs daudz retāk un nebūs vispār.

Mums kopumā ir aktuāls Šekspira tēla Hamleta jautājums: «Būt vai nebūt?» Kam īsti ir vajadzīgs valsts parāds – cilvēkiem vai cilvēki valsts parādam? ●

VALSTS PARĀDS CILVĒKIEM VAI CILVĒKI VALSTS PARĀDAM?

Vispārējās valdības parāds ir visu valsts un pašvaldību struktūru aizņemtie un neatdotie finanšu līdzekļi.

Valsts parāda un iedzīvotāju skaita proporcija pieaug arī iedzīvotāju skaita samazināšanās dēļ un pieaug vēl straujāk, jo katastrofāli samazinās jaundzimušo skaits.

KURAM TAS RŪP?